

Türkiye Kooperatifçilik Eğitim ve Araştırma Merkezi (Koopem) Model Önerisi

Yrd. Doç. Dr. Hakan KOÇ

Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Tarımsal İşletmecilik ve Kooperatifçilik Eğitimi Anabilim Dalı Başkanı.

ÖZET

Kooperatiflerin temel sorunlarının başında eğitim gelmektedir. Dünyada birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede kooperatifçilik eğitim ve öğretimi vermek üzere kurulmuş merkezler ve enstitüler mevcut olup, bazı üniversitelerde kooperatifçilikle ilgili lisansüstü eğitim de verilmektedir. Eğitim, öğretim ve bilgilendirme sorununun çözümü için, dünden bugüne kalıcı olamayan bazı çalışmalar yapılmıştır. Kooperatifçilik eğitiminde karşılaşılabilecek mali sorunların çözümüne yönelik olarak kooperatif kuruluşlardan ve devlet bütçesinden eğitim fonu desteği sağlanmalıdır. Kooperatif bilincinin geliştirilmesine; devlet okulları, kooperatif kuruluşlar ile sendika ve gönüllü kuruluşlar da destek vermelidir. Ülkemizdeki kooperatifçilik eğitimi çalışmalarının gelişmiş ülkelerdeki normlara uygun yapılabilmesi için, Türkiye Kooperatifçilik Eğitim ve Araştırma Merkezi (KOOPEM) en kısa sürede kurulmalıdır. Kamu-özel veya özerk kuruluş statüsünde olup-olmama ve finansal kaynak bakımından KOOPEM için gerekli yasal çerçeve netleştirilmeli, uluslararası kooperatifçilik eğitim ve araştırma kuruluşları ile işbirliği yapması sağlanmalıdır.

1. GİRİŞ

Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Plânı (TKSEP)'na göre, ülkemizin kooperatifçilik vizyonu "Güvenilir, verimli, etkin ve sürdürülebilir ekonomik girişimler niteliğini kazanmış bir kooperatifçilik yapısına ulaşmak" şeklinde belirlenmiştir (TKSEP, 2012). Kooperatifçiliğin öncelikli sorunu eğitim olup, bu sorunun temelinde; örgün ve yaygın eğitim kademelerindeki mevcut uygulamaların yetersizliği gelmektedir.

Dünyada birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede ise kooperatifçilik eğitimi vermek üzere kurulmuş merkez ve enstitüler mevcuttur. Bazı üniversitelerde kooperatifçilik konusunda lisansüstü eğitim yapılmaktadır. Kanada'da Saskatchewan Üniversitesi Kooperatif Çalışmaları Merkezi, dünya çapında kooperatif kuruluşlarla ilgili araştırma ve eğitim veren bir merkezdir. British Columbia Kooperatif Çalışmaları Enstitüsü Kooperatifçilik hareketi ve düşüncesi üzerine Kanada'da faaliyette bulunan bir diğer araştırma ve eğitim kuruluşudur. Almanya'da Philip Koleji Kooperatif Kalkınma Enstitüsü araştırmacılar için önemli bir kaynaktır. ABD'de Wisconsin Üniversitesi Kooperatifçilik Merkezi, kooperatif işletmeler için eğitim programları, teknik yardım ve araştırma-geliştirme çalışmalarını koordine etmektedir. İngiltere'de

Kooperatif Çalışmaları Derneği (Society of Co-operative Studies) kooperatif çalışanları, ortakları ve akademisyenler için kooperatifçilikle ilgili her alanda eğitim desteği veren bağımsız bir kurumdur. Uluslararası Kooperatif Araştırma Dokümantasyon Merkezi (The International Co-operative Research Register) kooperatif araştırmacıları ve öğrenciler için önemli bir referans kaynağıdır. İngiltere'de Leicester Üniversitesi Yönetim Merkezi (Leicester University Management Centre) "Kooperatif Yönetimi ve Kurumsal Kalkınma" konusunda yüksek lisans programları yürütürken, Kooperatifçilik Koleji (The Cooperative College)'de ulusal ve uluslararası alanda kooperatif hareket için eğitim veren bir enstitüdür (Kıbrıs Star Gazetesi, 07.06.2007).

Tarımsal üretimde nicelik ve nitelik artışı için kooperatiflerin önemine işaret eden ve Türkiye genelinde kooperatiflerin başarı potansiyelinin yüksek olduğunu belirten Prof. Dr. Çıkan, "Yeter ki, uygulanan ekonomi politikaları içinde gerekli rol kendilerine sunulabilmiş olsun" demiştir (Çıkan, 2011).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen 2012 Uluslararası Kooperatifler Yılı'nın amaçları üç başlık altında toplanabilir:

- Her düzeyde ve geniş halk kesimleri arasında kooperatifler hakkında farkındalık yaratılması;
- Sürdürülebilir kalkınmaya ve yoksulluğun giderilmesine, kırsal ve kentsel alanlarda refahın artırılmasına katkıda bulunan sosyo-ekonomik kuruluşlar olarak kooperatiflerin desteklenmesi;
- Devletlere, kooperatiflerin gelişmesini sağlayacak uygun yasal altyapının oluşturulmasında yardımcı olunması.

Bu amaçlara ulaşmak için yapılacak çalışmalar etkin biçimde sürdürmek üzere, ülkemizde ulusal düzeyde bir "Kutlama Komitesi" oluşturulmuş ve Sekretaryasını Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü üstlenmiştir. Kooperatiflerden sorumlu Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın da yer aldığı 11 kişilik Komitede ayrıca, kooperatifler ve diğer ilgili kamu kuruluşları da temsil edilmekte ve Komite çalışmaları akademisyen ve uzman üyeler tarafından desteklenmektedir. Ülkemizdeki tüm kooperatiflerin ve ortaklarının, "Uluslararası Kooperatifler Yılı" kapsamında kooperatif bilincinin artırılmasına ve yaygınlaştırılmasına, kooperatif işletme türünün geliştirilmesi-

ne, kooperatiflerin küresel ve yerel sorunlarının çözümüne yönelik toplantı, konferans, çalıştay gibi eğitim ve tanıtım faaliyetleri düzenlemeleri veya katkıda bulunmaları beklenilmektedir (www.turkiye-2012koop.org - 2014).

Birleşmiş Milletler verilerine göre dünyada 750 binden fazla kooperatif organizasyonu bulunmaktadır. Bu kooperatiflerde yaklaşık 100 milyon kişi istihdam edilmekte; yaklaşık 800 milyon kişinin bu kooperatiflere ortaklığı bulunmaktadır. Kooperatifler, geleneksel olarak tarım sektöründe (girdi alımı, ürün satışı ve kredi sağlama), toptan ve perakende ticaret alanında, sağlık sektöründe, konut üretim sektöründe, bankacılık ve sigortacılık alanında, bilgi ve iletişim teknolojisi sektörlerinde, yaşlı ve bebek bakım hizmetleri ile turizm ve kültürel alanlarda da giderek artan biçimde faaliyet göstermektedirler. Gelişmiş ülkelerin üniversitelerinde ise öğrenciler tarafından kurulmuş kooperatifler bulunmaktadır (Karabıyık, 2012).

Ülkemizde, 1980 öncesi İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)'na bağlı Ankara Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu ile Ankara Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulu'nda, 2547 sayılı yasadın sonra da bazı İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri, Ziraat Fakülteleri, Hukuk Fakülteleri, Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi ile Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi'nde lisans ve lisansüstü düzeyde kooperatifçilik eğitimi verilmiştir. Ancak, 13.11.2009 tarih ve 27405 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 2009/15546 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına göre, adı geçen 2 Eğitim Fakültesi de kapatılmış olup, bu Fakülteler mevcut öğrencilerini mezun etme aşamasındadır (Koç, 2001).

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Bolu MYO, Adıyaman Üniversitesi MYO, Adnan Menderes Üniversitesi Kuyucak MYO, Ahi Evran Üniversitesi Mucur MYO, Atatürk Üniversitesi İspir MYO, Celal Bayar Üniversitesi Aлаşehir MYO, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Biga MYO, Namık Kemal Üniversitesi Çorlu MYO ve Trakya Üniversitesi Uzunköprü MYO olmak üzere 9 üniversiteye bağlı Meslek Yüksek Okulunda kooperatifçilik programı bulunmakta olup, bu programlara her yıl yüzlerce öğrenci alınmaktadır. Üniversitelerin bu programları açma amacı, tarım ve tarım dışı alanlarda faaliyet gösteren kooperatiflerin; kamu ve özel kuruluşlar ile halk arasındaki ilişkileri düzenlemek, kooperatiflerin idari ve mali işlemlerini mevzuata uygun olarak yürütmek, kooperatiflerde görevi alacak işgören ve yönetici ara elemanları yetiştirmektir. İki yıl süreli eğitimle, kooperatif yönetiminde karşılaşılması muhtemel sorunlara çözüm bulma konusunda, bu okullardaki öğrenciler hayata hazırlanmaktadır. Böylece, kooperatiflerin ihtiyacı olan bilgili ve eğitilmiş kadrolar yetiştirilmektedir (Örnek, 2013).

2. TÜRKİYE KOOPERATİFÇİLİK STRATEJİSİ VE EYLEM PLANINDA (2012-2016) EĞİTİM

3 Kasım 2002 seçimlerinden sonra kurulan hükümetler döneminde kooperatiflere yönelik tarımsal ve esnaf kredileri desteği artarak devam ettirilmiştir. 12 Haziran 2011 seçimleri sonucu kurulan 61. Hükümetin, Bakanlıkların Teşkilât ve Görevleriyle ilgili yaptığı düzenlemeler içinde en önemlisi GTB bünyesinde Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü'nün kurulmuş olmasıdır. Ancak, bu düzenlemelerde dikkati çeken olumsuzluk, kooperatiflerle ilgili Bakanlık sayısının yeniden 3'e çıkarılması ve eşgüdümsüzlüktür.

Diğer önemli bir gelişme ise Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Plânı (2012-2016)'nın 28444 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmasıdır. TKSEP ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığı sorumluluğunda yer alan Kooperatif Girişimciliği Eğitimi Projesi başlatılmıştır. "Eğitim Faaliyetleri arasında Kooperatif denetim ve yönetim kurulu üyeleri, kadınların kooperatif çatısı altında bir araya gelmelerini amaçlayan faaliyet kapsamında; kooperatifçilik sektö-

ründe çalışan vatandaşlara tüm illerde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı kurumlar tarafından kooperatifçilik eğitimi verilecek şekilde bir program hazırlanmasına karar verilmiş ve GTB'nin ilgili kurumlarla yürüttüğü ortak çalışmalar sonucunda, Kooperatifçilik Geliştirme ve Uyum Eğitimi Programı (KGUEP) hazırlanmıştır» (GTB, 2014).

Milli Eğitim Bakanlığı programı onaylayarak, uygulamaya koymuştur. Kooperatiflerin kuruluş ve işleyişine ilişkin iş ve işlemleri gerçekleştirme yeterliliklerine sahip meslek elemanları yetiştirmek için, hazırlanan "KGUEP"den; kooperatiflerde yönetici, denetçi veya personel olarak çalışmış ya da çalışmak isteyen ve en az ilkökul seviyesinde eğitimini tamamlamış olanların yararlanması hedeflenmiştir (MEB, 2014).

Kursların ücretsiz olması ve program kapsamındaki eğitimlerin; Milli Eğitim Bakanlığı Halk Eğitim Merkezleri'nde düzenlenebileceği gibi, kooperatifler ve üst kuruluşların göstereceği uygun mekânlarda da verilmesi öngörülmüştür. Beş gün sürecek programın sonunda katılımcıların bilgileri sınavla ölçülecek, başarılı olanlara Milli Eğitim Bakanlığı tarafından sertifika verilecektir.

Kursların ücretsiz olması, kursiyer katılımı bakımından avantajlı olmakla birlikte; kurs süresinin 5 güne sınırlanması, değişik eğitim düzeylerindeki kişilerin aynı kurs programına alınması ve eğiticiler konusundaki belirsizlik, başarının önündeki engeller olarak dikkati çekmektedir.

Ayrıca, KOOPEP-2000 Projesi ile başlatılan çalışmaların görmezlikten gelinmesi de yeni programın altyapısı bakımından önemli bir eksiklik olarak ifade edilebilir.

3. TÜRKİYE'DE 2000-2008 ARASI KOOPERATİFÇİLİK EĞİTİMİ ÇALIŞMALARI

3.1. Milli Eğitim Bakanlığı Kooperatifçilik Eğitim Projesi (KOOPEP-2000)

Kooperatifçilik konusunda; örgün ve yaygın eğitim kademelerinde verilen bilgiler yetersiz ve mevcut uygulamalar dağınıktır. Eğitim, öğretim ve bilgilendirme sorununun çözümü için, dünden bugüne kalıcı olamayan bazı çalışmalar yapılmıştır. Kooperatifçilik eğitimiyle ilgili 1980'den sonraki en önemli başlangıç, MEB'in 10 Şubat 2000 tarihli ve 712 sayılı onayı ile kooperatifçilikle ilgili olan bakanlıklar başta olmak üzere, bu alandaki tüm kuruluşların görüşleri alınarak hazırlanan, Milli Eğitim Bakanlığı Kooperatifçilik Eğitim Projesi (KOOPEP-2000)'dir. Bu proje ile mesleki-teknik orta-öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında; "Kooperatifçilik Dersleri ile Kooperatifçilik Kurs Programları" uygulaması başlatılmıştır.

İlk aşamada ve 6 bölgede (Ankara, Şanlıurfa, Sinop, İstanbul, Erzurum ve İzmir) olmak üzere, akademisyen ve uzmanlarca 81 ilde görev yapan 350'den fazla alanla ilgili öğretmen "Eğiticiler Eğitimi" grubu olarak, hizmet içi eğitime alınmış ve bu öğretmenlere proje bilinci kazandırılmıştır. İkinci aşamada, illerdeki yeni öğretmenlerin bu eğitime alınmasıyla; 2000'den fazla öğretmen bu konuda eğitilmiş ve proje ile öngörülen "Kooperatifçilik Dersleri"nin alt yapısı hazırlanmıştır.

Üçüncü aşamada ise, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun; 01.08.2000 Tarihli ve 347 sayılı kararı ile Çıkrıklık Eğitimi haftalık ders çizelgesinin 3'ncü yılında "İşletme Bilgisi ve Kooperatifçilik Dersi" konulmuştur. 01.09.2000 tarihli ve 365 sayılı karar ile "Kooperatifçilik Bilgisi" dersinin, Ticaret Meslek Liselerinin 10. sınıflarına zorunlu bölüm dersi, Liseler ve Anadolu Öğretmen Liselerinin 10. sınıfları ile İmam Hatip Liselerinin 11. sınıflarında seçmeli ders olarak okutulması uygun görülmüştür.

Diğer mesleki ve teknik liselerde seçmeli meslek dersi olarak 2000-2001 öğretim yılından itibaren denenip geliştirilmek üzere uygulanması kabul edilmiştir. 01.09.2000 tarihli ve 366 sayılı karar

ile Halk Eğitim Merkezleri kooperatifçilik kursu eğitim programını kabulü kararlaştırılmış 2000 yılından itibaren yurt genelindeki 920 halk eğitim merkezinde ve çevrenin koşullarına göre yetişkinlere yönelik kooperatifçilik kurslarının açılması olanağı sağlanmıştır (Koç, 2001).

Bu çalışmalar sonucunda, kooperatifçilik alanında yaşanan eğitim sorunlarına çözüm konusunda ve orta öğretim düzeyinde, ciddi adımlar atılmıştır. Kooperatifçilik derslerinin özellikle mesleki-teknik örgün ve yaygın eğitim kurumları için ayrı bir önemi olup, 21-27 Şubat 1999 tarihleri arasında yapılan 16'ncı Milli Eğitim Şurası kararları ile öne çıkan mesleki ve teknik eğitim-öğretimde yeni arayışlar bakımından çözüm niteliği taşımaktadır.

KOOPEP-2000 Projesi'nin; Türkiye'nin gerçeklerine, Türk toplumunun gereksinimlerine ve geleceğe dönük olarak hazırlandığı; eğiticilerin, halkın, öğrencilerin ve ilgili kuruluşların projeye sahip çıkmasının son derece önemli olduğu vurgulanmıştır.

Kooperatifçiliğin ülkemiz kalkınmasındaki temel işlevini yerine getirebilmesi ve sorunların çözümü için, yeni proje ve atımlara gereksinim vardır. Ancak, 3 Kasım 2002 seçimleri sonucunda kurulan yeni hükümet döneminde; KOOPEP-2000 Projesi devam ettirilmemiş ve yapılan çalışmalar ötelenmiştir.

2004-2005 öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere, Ticaret Meslek Liseleri ve Anadolu Ticaret Meslek Liselerinin Ders Programları yeniden düzenlenmiş ve Muhasebe Finansman Alanı içindeki "Kooperatifçilik Dalı" ile ilgili yenilikler getirilmiş ve Ocak 2004 tarihli Tebliğler Dergisi'nde yayınlanmıştır.

1975 yılında Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı bünyesinde, Milli Kooperatifçilik Eğitim ve Araştırma Merkezi'nin kuruluşu; 189.675 kişinin eğitim faaliyetlerinden faydalanmasından sonraki en ciddi bir diğer uygulama, Gazi Üniversitesi tarafından 2006 yılında başlatılmıştır (Koç, 1986).

3.2. Gazi Üniversitesi Kooperatifçilik Araştırma ve Uygulama Merkezi (KOOP-MER)

KOOPEP-2000 Proje yürütücüsü olarak, bu alanda yeni bir çalışma yapmak üzere Gazi Üniversitesi Rektörlüğü'nün onayı ile Kooperatifçilik Araştırma ve Uygulama Merkezi (KOOP-MER)'nin kuruluş süreci, tarafımdan başlatılmıştır.

Kooperatifçiliğin ağırlıklı sorunu olan eğitim konusu, yükseköğretim düzeyinde ve geçmişte olduğu gibi, bugünde Gazi Üniversitesi tarafından sahiplenilmiş; ilgili kuruluşların da katılımıyla; yeni bir işbirliği platformu oluşturulmuştur.

9 Temmuz 2006 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan yönetmelikle çalışmalarına başlayan Gazi Üniversitesi Kooperatifçilik Araştırma ve Uygulama Merkezi (KOOP-MER), kooperatifçiliğin eğitim sorununun çözüm merkezi olmak için kurulmuştur.

KOOP-MER yeni bir kuruluş olmasına karşın, 3 aylık bir süre içinde yönetmeliğinin öngördüğü yönetim organlarının (müdürlük, yönetim kurulu ve danışma kurulu) oluşumunu tamamlamış; kısa zamanda önemli işler başarma heves ve heyecanına sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Geçmişten bu güne baktığımızda; kooperatifçilik adına ülkemiz sürelili de olsa bazı heyecan dönemleri (Cumhuriyetin ilk 15 yılı, 4. BYKP dönemi ve 1980 sonrası konut yapı kooperatifçiliği gibi) yaşamıştır. Ancak, çoğu zaman bu dönemlerin kişilere bağlı olarak yaşandığını da gözden uzak tutmamak gerekir.

Kooperatifçilik kamuoyu, beklendik etkinliği sağlayamamış olsa bile, ülkemizin ve insanımızın kooperatifçilik alanında geliştirilecek yeni proje ve uygulamalara her zamankinden daha fazla gereksinimi vardır.

KOOP-MER, toplumsal dayanışmamızın özünü oluşturan imece kültürünü, bu kültürün sağlam temeli olan ve "herkese emeğine göre nemalanma" hakkı tanıyan Ahiliğin iş eğitimi ölçütleri ile Atatürk'ün bizlere emanet ettiği Türkiye Cumhuriyeti'nin çağdaş değerlerini, ödünen vermeden yaşatma ve aydınlık geleceğe taşıma kararlılığı göstermiştir.

Ayrıca, KOOP-MER Yönetmeliği'nin 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 ve 12. Maddelerinde öngörülen çalışma ve etkinlikleri yapmıştır. Bu çalışmalar belirli bir program ve öncelik sırasına göre yürütülmüş ve katılımçılık temel hareket noktası olmuştur.

KOOP-MER, kendi bünyesinde yaptığı bilimsel çalışmalar için, öncelikle Gazi Üniversitesi'nin akademik kadrosu ile fiziksel olanaklarından ve gerektiğinde ilgili kuruluşların potansiyel gücünden yararlanmak için işbirliğine gitmiştir. Yapılan tüm etkinlik ve çalışmalar için tahsis edilmiş bütçe, kadro ve fiziksel mekân bulunmasa da; ufacık bir kuşun "yuvam sarayımdır" dediği gibi, üniversitenin sağladığı kıt olanaklarla yoluna devam etmiştir.

KOOP-MER, birim kooperatif ve üst kuruluşların yöneticileri ile gönüllü katılımçılara yönelik 30 iş günü süreli "Kooperatifçilik Sertifikası Eğitim Programı" gerçekleştirmiştir. Bunun yanında, ilgili kuruluşlarla işbirliği içinde aylık etkinlikler (panel, seminer, konferans vb.) düzenlemiş, Aralık 2006 itibarıyla "KOOP-MER Dergisi-ni" yayınlamış ve 2007 yılı Mayıs ayı içinde "Ulusal Kooperatifçilik Sempozyumu" çalışmalarını organize etmiştir.

En kısa şekliyle, "birlikte iş görmek" olarak tanımlanan kooperatifçilik; özellikle gelişmekte olan ülke ekonomileri için halen günümüzün en etkili kalkınma araçlarından biri olarak görülmektedir. Kooperatifçilik politikaları, rasyonel ve sistematik bir yaklaşımla uygulandığı takdirde; kısa dönemde bile olumlu sonuçlar alınabilmektedir. Kooperatif ve üst örgütlerin; karar verme, katılımçılığı özendirilen yetki dağılımı ve özerklik gibi ilkelere ise öncelikle sahip çıkılmaları gerekmektedir.

Toplumsal kalkınmada, izlenen genel ekonomik politikalar belirleyici olmakta ve kooperatiflerin başarısı da bu politikaların içeriğine göre şekillenmektedir. Ülkemizde ise kooperatifçiliğin çok eski ve köklü bir geçmişi olmasına karşın, bu alandaki kamuoyu oluşturma çabaları yetersiz kalmış ve etkinlik sağlanamamıştır. Türk siyasetinde, kooperatiflerin baskı unsuru olamaması ve kooperatifçilik politikasına sahip siyasal yapıların desteklenip iktidara getirilmesi gerçeğini de geleceğe dönük bir siyasi proje olarak; değerli katılımçılarının dikkatine sunuyorum.

Bu sorumluluğun tümüyle kooperatif ortağı ve yöneticileri ile halka yüklenmesi çözüm olmayıp, kooperatifçi iktidar mesajları verilerek, potansiyel gücün harekete geçirilmesi gerekmekte ve halkımız bu anlayıştaki iktidarlara özlem duymaktadır. Gelir dengesizliğinin bu denli yüksek olduğu ve halkın büyük bir bölümünün (3/4) fakirleştiği bir ülkenin, halkçılık temelinde sosyo-ekonomik politikalar geliştirmesi kaçınılmazdır. Bu bağlamda kooperatifçilik, sen-ben değil biz eksensiz politika öngörmekte; yoksul halkımız için yeniden kalkınma aracı ve kurtuluş reçetesi olma özelliği taşımaktadır.

Kooperatiflerin ortaklarına ve genel olarak topluma sağladıkları yararlar; parasal, yaşam düzeyini yükseltme ve sosyal içerikli olarak üç başlık altında özetlenebilir. Temelinde dayanışma ve işbirliği olan kooperatifler, ülke kaynaklarının etkin bir şekilde kullanılmasına yardımcı olmaktadır. Kalkınma sürecinde istenen yere gelememiş, örgütlenme bilinci ve demokrasi kültürü yetersiz olan kesimlerin sorunlarını çözmede, kooperatifçilik önemli işlevler yerine getirebilmektedir.

Kooperatifler; günümüzde uygulanmakta olan rekabetçi piyasa ekonomisinin koşulları bakımından; ticaret, sanayi ve hizmet alanlarındaki diğer özel sektör kuruluşlarının baskısı ile karşı karşıya bulunmaktadır. Piyasa ekonomisinin rekabetçi gücü ise kooperatif kuruluşları, diğer özel sektör işletmeleri gibi düşünmeye zorlamakta ve bunun sonucunda; kooperatiflerin amaç dışı yönelimlerine ilişkin çeşitli sorunlar yaşanmaktadır.

3.2.1. KOOP-MER Neler Yapmıştır?

Gazi Üniversitesi Kooperatifçilik Araştırma ve Uygulama Merkezi, kuruluşundan itibaren ilk 22 aylık süre içinde ve aşağıda belirtilen çalışmaları gerçekleştirmiştir:

- 21.07.2006 ilk KOOP-MER Yönetim Kurulu Toplantısı,
- 07.08.2006 "KOOP-MER Danışma Kurulu'nun oluşturulması ve Sertifikalı Kooperatifçilik Eğitimi Kararı"nın alınması,
- 08.09.2006 KOOP-MER Yönetim ve Danışma Kurulları Toplantısı,
- 20.11.2006 – 07.01.2007 "I. Dönem Kooperatifçilik Sertifikası Eğitim Programı",
- 27.11.2006 KOOP-MER Danışma Kurulu Toplantısı,
- 16.12.2006 "Türkiye'de Kooperatifler ve Toplum Paneli öncesinde ART Televizyonu"nda programa katılım,
- 19.12.2006 "KOOP-MER Dergisi 1. Sayısı"nın yayınlanması,
- 20.12.2006 "Türkiye Kooperatifleri Danışma Kurulu Toplantısı"nın Gazi Üniversitesi'nde yapılması,
- 21.12.2006 "Türkiye'de Kooperatifler ve Toplum Paneli"nin Gazi Üniversitesi'nde yapılması,
- 21.12.2006 "Türkiye'de Kooperatifler ve Toplum Paneli öncesinde TRT Televizyonu Bu Toprağın Sesi programı"na katılım,
- 23.12.2006 İzmir Aliağa Belediyesi Kent Konseyi'nin daveti ile "Türkiye'de Kooperatifçiliğin İmajı" konulu konferansa katılım,
- 26.02.2007–06.04.2007 "II. Dönem Kooperatifçilik Sertifikası Eğitim Programı",
- 19.04.2007 "KOOP-MER Dergisi 2. Sayısı"nın yayınlanması,
- 25-26 Mayıs 2007 "Gazi Üniversitesi KOOP-MER 2007 Ulusal Kooperatifçilik Sempozyumu"nun yapılması,
- 27.08.2007 "KOOP-MER Dergisi 3. Sayısı"nın yayınlanması,
- 25-26 Mayıs 2007 "Gazi Üniversitesi KOOP-MER 2007 Ulusal Kooperatifçilik Sempozyumu Kitabı"nın Ekim-2007'de yayınlanması,
- 30.10.2007–10.12.2007 "III. Dönem Kooperatifçilik Sertifikası Eğitim Programı",
- 08.11.2007 "Kooperatifçi Başbakan Bülent ECEVİT Paneli"nin Düzenlenmesi,
- 28.12.2007 "KOOP-MER Dergisi 4. Sayısı"nın yayınlanması,
- 21.01.2008–08.02.2008 tarihleri arasında yoğunlaştırılmış programla gerçekleştirilen "IV. Dönem Kooperatifçilik Sertifikası Eğitim Programı",
- 26.03.2008 "Kat Mülkiyeti Yasası'nda Yapılan Değişiklikler ve Toplu Yapıların Yönetimi" Paneli'nin Düzenlenmesi,
- 28.04.2008 "KOOP-MER Dergisi 5. Sayısı"nın yayınlanması,
- 05.05.2008–26.05.2008 tarihleri arasında yoğunlaştırılmış programla gerçekleştirilen "V. Dönem Kooperatifçilik Sertifikası Eğitim Programı",
- 26.07.2008'de "1163 Sayılı Kooperatifler Yasası" değişikliği önerisi konusunda KOOP-MER görüşünün ilgili Bakanlığa yazılı olarak sunumu.

Kooperatif ve ortak sayılarının büyüklüğü ve ülkemizde yaşanan kooperatifçilik sorunlarının çokluğu, bu alandaki kurum ve kuruluşları ciddi çalışmalar yapmaya zorlamaktadır. KOOP-MER,

“Kooperatifçilik Sertifikası Eğitim Programı” gibi eğitim etkinliklerinin, farklı ve kalıcı bir öneme sahip olduğu gerçeğinden hareket etmiştir.

Öncelikli amaç, ülkemizin gereksinim duyduğu kooperatifçi eğitim kadrosunu oluşturup bilinçli kooperatifçiler yetiştirerek, akademik ve toplumsal ortamda daha ileri başarılar elde etmektir. 5. Dönem sonunda ve toplam 60 kişinin katıldığı eğitimlerde karşılaşılan zorluklar ise şöyle özetlenebilir:

- Özel ricalarla kursiyer bulmak,
- Katılımcıların değişik eğitim kategorilerinde olması,
- Kursiyerlerin eğitime devamları,
- İlgili Bakanlıklar ve Kooperatif Üst Örgütleri'nin eğitim çalışmalarına beklenen düzeyde katkı sağlamaması.

3.2.2. KOOP-MER Neleri ve Niye Yapamamıştır?

09 Temmuz 2006'da başlayan ve Haziran 2008'e kadar süren KOOP-MER'in etkin çalışma dönemi, aşağıdaki nedenlerle kesintiye uğratılmıştır:

- KOOP-MER'in Kurucu Müdürü, Üniversite'de yapılan Rektör seçimleri ve göreve yeni atanan Rektör tarafından siyasi görüş farklılığı nedeniyle, görevden alınmıştır.
- Görevlendirilen yeni KOOP-MER Yönetimi ise bu çalışmaları yürütme konusunda gerekli bilgi ve heyecana sahip olmadığını, aradan geçen 6 yıllık süre içinde göstermiştir.
- KOOP-MER'in kuruluşunda ortaya konulan geniş katımlı yaklaşım, katılımcı bazı kuruluşlarca engellenmiş ve Türkiye'de bu alanda ilk olan merkezin çalışmaları sabote edilmiştir.
- KOOP-MER kurulmadan hazırlığı başlatılan ve 17 Temmuz 2006'da sorumlu Rektör Yardımcısı'nın Onayı ile Devlet Planlama Teşkilâtı (DPT)'na sunulmuş olan “Türkiye'de Kooperatifçiliğin Etkinleştirilmesi ve Gazi Üniversitesi Kooperatifçilik Araştırma ve Uygulama Merkezi (KOOP-MER) Araştırma Altyapısının Geliştirilmesi” projesi konusunda ise gerekli destek alınamamıştır.
- KOOP-MER tarafından yılda 3 sayı (4 aylık) çıkarılan ve 5. Sayısı yayınlanan “KOOP-MER Dergisi”nin 6. Sayısı baskıya hazır olduğu halde; o dönemde göreve gelen Rektör tarafından derginin yayını engellenmiştir.
- KOOP-MER'in 22 Ay'a sığdırdığı 3 panel, 1 sempozyum, 5 sayı dergi ve çok sayıda yerel konferans, TRT ve özel TV'ler ile radyo programlarının devamı gelmemiştir.
- Tüm bu engelleme ve ilgi eksikliği yetmiyormuş gibi, Gazi Üniversitesi Rektörlüğünün 8 yaşındaki bu kuruluşun kapatılmasına ilişkin kararı, 20 Şubat 2014 tarihli ve 28919 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmıştır.

4. TÜRKİYE KOOPERATİFÇİLİK EĞİTİM VE ARAŞTIRMA MERKEZİ (KOPEM)'NİN TEMEL GÖREVLERİ VE YÖNETSEL YAPISI

1.1. KOPEM'in Temel Görevleri

TKSEP'in “Eğitim, Danışmanlık, Bilgilendirme ve Araştırma Faaliyetlerinin Geliştirileceği” yönündeki 2. Stratejik Hedefinin gerçekleştirilebilmesi için, aşağıda belirtilen görevlerin yapılması önerülmüştür:

- Kooperatifçilik eğitim ve araştırma faaliyetlerini yürütecek bir yapılanmaya gidilmesi,
- “Kooperatif Girişimciliği Eğitim Projesi” (KGEP) çalışması yapılarak, uygulamaya konulması
- Kooperatif denetim ve yönetim kurulu üyelerine eğitim ve sertifikasyon zorunluluğunun getirilmesi,
- İlköğretimden başlanarak girişimcilik, ortaklık kültürü ve

kooperatifçilik bilincinin kazandırılmasına yönelik eğitim faaliyetlerinde bulunulması hususunda çalışmaların yürütülmesi,

- Kooperatif üst kuruluşları tarafından, düzenli olarak kendi ortaklarına hak ve yükümlülükleri ile kooperatifçilik konusunda bilinçlendirme eğitiminin verilmesi,
- Kooperatifçilik konusunda bilgilendirme programlarının düzenlenmesi,
- Sendikalar tarafından kendi üyelerine yönelik kooperatifçilik eğitim programlarının düzenlenmesi,
- Kooperatifçilik konusunda, eğitim, araştırma ve yayın faaliyetinde bulunan gönüllü kuruluşların projelerinin desteklenmesi,
- Ülke kooperatifçiliğinin içinde bulunduğu durum ve uluslararası gelişmeler hakkında her yıl düzenli olarak “Ülke Kooperatifçilik Raporu”nun hazırlanması gibi temel görevler sıralanmıştır.

Kooperatiflere yönelik; eğitim, danışmanlık, araştırma ve veri bankası hizmetlerinin sunumu için, etkin bir Kooperatifçilik Araştırma ve Eğitim Merkezi'nin kurulması konusundaki tartışma, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde de yapılmıştır (Kıbrıs Star Gazetesi, 07.06.2007).

Kurulacak olan KOPEM, aşağıda alt başlıklar halinde açıklanan görevleri yerine getirmelidir:

4.1.1. Kooperatifçilik Sertifikası Temel Eğitimi

Kooperatifçilik Sertifikası Temel Eğitim Programı hazırlanırken; Milli Kooperatifçilik Eğitim ve Araştırma Merkezi, KOPEM-2000 Projesi ile konulan ders ve müfredat programları, Gazi Üniversitesi KOOP-MER Yönetmeliği ve yapılan etkinlikler, GTB öncülüğünde MEB tarafından geliştirilen “Kooperatifçilik Geliştirme ve Uyum Eğitimi Programı” deneyimleri topluca incelenmeli ve “KOPEM” in yapısı bu uygulama sonuçlarına göre oluşturulmalıdır.

Sertifika eğitimi konusundaki mevcut müfredat programları yenilenmeli, güncel ve geleceğe dönük bilgi ve beklentilere göre ders ve konular bağlamında esneklik sağlanmalıdır. Özellikle, eğitim süresi, dersler ve eğiticiler konusundaki program içerikleri, beklentileri karşılamalı ve KOOP-MER deneyiminden elde edilen sonuçlar dikkate alınmalıdır.

4.1.2. Bilimsel Etkinlik Düzenleme Çalışmaları

KOPEM'in yapacağı çalışmalar eğitimle sınırlı kalmamalı, kooperatifçilik eğitimi veren Fakülte ve Yüksekokulların bulunduğu Üniversiteler başta olmak üzere, her kademe yükseköğretim kurumları ile ortak bilimsel (Konferans, Panel, Çalıştay, Sempozyum vb.) etkinlikler düzenlemeli ve ilgili kuruluşlar arasında yoğun bir işbirliği sağlanmalıdır.

Ayrıca, KOPEM'deki bilimsel çalışmalar sonucunda ortaya çıkacak eserler; kitap, rapor ve diğer yayınlar olarak basılmalı, kütüphane, arşiv ve dokümantasyon merkezi kurulmalıdır.

Bugüne kadar yaşanan temel sorunlardan birinin de ülkemizdeki kooperatif kuruluşları arasındaki eşgüdümsüzlük nedeniyle; bir kuruluşun yaptığı çalışmadan diğer kuruluşların haberdar olmamasıdır.

Bu çerçevede, KOPEM'in yapması gereken önemli bir görevde eğitim ve araştırma başta olmak üzere, eşgüdüm işlevini yerine getirmektir.

4.2. KOPEM'in Yönetsel Yapısı

Kooperatifçilik, yönetim bakımından bazı özellikler taşımaktadır. Özel yönetim alanında düşünülmesi gereken kooperatifçilik yönetimi, her ülkedeki gelişmişlik düzeyinin ortaya koyduğu farklılıklar nedeniyle; bazı ülkelerde kamu yönetimine daha yakın, bazıları özel yönetim alanında ve bazı ülkelerde ise her iki yönetim şeklinin ortasında yer almaktadır.

Kooperatiflerin başarılı olmaları için bunun bilinmesi ve iyi bir yönetim anlayışının geliştirilmesi zorunludur. Zira, iyi yönetim her işletme birimi gibi kooperatifleri de yakından ilgilendirmektedir. Çünkü kooperatifler, ortak sosyo-ekonomik güçlükler içinde bulunan insanların meydana getirdiği kuruluşlardır. Kooperatif yönetiminin başarısı, genel yönetim ilkelerine ve bilimsel esaslara uygun hareket etmeye bağlıdır. Bunlar yapılırken; kooperatiflerin kuruluşundan itibaren fırsatçı anlayışlara karşı dikkatli olmak gerekmektedir.

Kuruluş sonrasında ise ortaklar ile yönetim organları arasındaki anlaşmazlıklar, finansman sıkıntıları ve denetim problemleri ortaya çıkmaktadır. Şöyle bir çevremize baktığımızda, kooperatifçilik faaliyetleriyle ilgili yakınmaları görürüz. İyi niyetli ve sonuca giden kişilerce yönetilen kooperatifler ise amaçlarını gerçekleştirme konusunda, herhangi bir sorunla karşılaşmamaktadır.

Yönetim Sorununun özünü; planlama, örgütlendirme, koordinasyon, yönetime ve denetim gibi yönetimin temel işlevleriyle ilgili sorunlar oluşturmaktadır. Yönetici ve ortakların asgari düzeyde kooperatif ve yönetim kültürüne sahip olmayışı, bu sorunların ağırlaşmasına ve toplumsal yapıya zarar verici boyutlar kazanmasına neden olmaktadır.

KOPEM'in yönetim yapısı; kamu, özel veya özerk kuruluş statüsü bakımından değerlendirilebilir: GTB, ilgili Bakanlıklar, TMKB, Türk Kooperatifçilik Kurumu, devlet üniversiteleri (Örnek: Gazi Üniversitesi KOOP-MER) bünyesinde ya da özerk bir kuruluş olarak kurulması halinde, 1163 sayılı Yasa'da yapılması beklenen değişiklikte genel çerçeve düzenlenmeli ve ayrıntılar yönetmelikle saptanmalıdır.

KOPEM yönetim organları; Müdürlük, Yönetim Kurulu ve Danışma Kurulu olarak oluşturulabilir.

4.2.1. KOPEM Merkez Müdürlüğü

Merkez Müdürü ve 2 Müdür Yardımcısı ile yeterli sayıda idari-tekni personelden oluşur. Müdür ve Yardımcıları, tercihen kooperatifçilik alanında çalışma ve uzmanlığı ile tanınan KOPEM Danışma Kurulu'ndaki üniversite öğretim üyeleri veya kooperatifçilik uzmanları arasından ve ilgili Bakanlık (GTB vd) tarafından üç yıl süre ile atanır.

Görev süresi biten Merkez Müdür ve Yardımcıları yeniden görevlendirilebilir. Merkez Müdürünün görevi başında bulunmaması durumunda Müdür Yardımcılarından birisi vekâlet eder. Vekâlet altı aydan fazla sürerse yeni bir Merkez Müdürü görevlendirilir. Merkez Müdürünün önerisi üzerine, Merkezde görevli öğretim üyeleri veya uzmanlar arasından en çok iki kişi Müdür Yardımcısı olarak Merkezin bağlı olduğu kurum tarafından görevlendirilir.

Müdür Yardımcıları, Merkez faaliyetlerinin yürütülmesinde Merkez Müdürüne yardımcı olmakla görevlidir. Müdür ve Yardımcıları ile personelin özlük hakları, yönetmelikle belirlenir.

Merkez Müdürünün görevleri şunlardır:

- Merkez faaliyetlerinin düzenli bir şekilde yürütülmesiyle ilgili önlemleri almak,
- Merkezi; kişi, kurum ve kuruluşlara karşı temsil etmek,
- Üniversite öğretim elemanları ve kooperatifçilik uzmanları arasından KOPEM Danışma Kurulunda görev yapacak kişileri tespit etmek ve görevlendirilmeleri için Yönetim

Kurulu'na öneride bulunmak,

- Merkezin idari işlerini yürütmek,
- KOPEM Yönetim Kurulu'nun toplantı gündemini hazırlayıp, çağrıda bulunmak ve toplantıya Başkanlık etmek,
- KOPEM Yönetim Kurulu tarafından karar verilen konularda gerekli protokol ve anlaşmaları yapmak,
- KOPEM bünyesinde eğitim ve araştırma konusunda oluşturulan çalışma gruplarının faaliyetlerini düzenlemek, yürütmek, koordine etmek, denetlemek,
- Yönetim Kurulu tarafından karara bağlanan eğitim-araştırma ve işletmecilik faaliyetleriyle ilgili yıllık çalışma raporunu bağlı olacağı (GTB vd.) kuruma sunmak.
- Merkezin Yönetim Kurulu kararlarını uygulamak.

4.2.2. KOPEM Yönetim Kurulu

KOPEM Yönetim Kurulu; Merkez Müdürü ve Müdür Yardımcıları da dahil olmak üzere, Merkezin çalışma alanı ile ilgili bilimsel faaliyetlerde bulunan Üniversite öğretim elemanları, kooperatif üst kuruluş temsilcileri ile kooperatifçilik uzmanları arasından, Merkez Müdürünün teklifi üzerine ilgili Bakanlık (GTB vd.) tarafından üç yıl için görevlendirilen 10 üye ile birlikte, toplam onbir üyeden oluşur.

Süresi dolan üyeler yeniden görevlendirilebilir. Süresi dolmadan ayrılan veya altı aydan fazla süreyle görevlendirme nedeniyle toplantılara katılmayacak olan üyenin yerine, kalan süreyi tamamlamak üzere yine Merkez Müdürünün önerisiyle, ilgili Bakanlık (GTB vd.) tarafından yeni üye görevlendirilir.

KOPEM Yönetim Kurulu, Merkez Müdürünün çağrısı üzerine ayda en az bir defa salt çoğunlukla toplanır ve kararlar oy çokluğu ile alınır.

KOPEM Yönetim Kurulu'nun başkanı Merkez Müdürüdür. Merkez Müdürünün yokluğunda bu görevi, Merkez Müdürüne vekâlet eden Müdür Yardımcısı yürütür. Yönetim Kurulu Üyeleri ile Çalışma Grubu Üyeleri'nin toplantı katılım ücretleri, yönetmelikle belirlenir.

KOPEM Yönetim Kurulunun görevleri şunlardır:

- Merkezin çalışmaları ile ilgili plân ve programların hazırlanmasını ve uygulanmasını sağlamak, Merkezin idari ve teknik kadro ihtiyacını tespit etmek,
- Gerekli gördüğü durumlarda, kooperatifçilikle ilgili görüşleri hayata geçirmek üzere Merkez bünyesinde geçici veya sürekli çalışma grupları oluşturmak ve bu gruplarda görevlendirilecek adayları tespit etmek,
- Merkez'deki elemanların araştırma, inceleme, derleme ve yayım konularındaki proje ve taleplerini değerlendirip önerilerde bulunmak,
- Merkezin faaliyet alanlarıyla ilgili konularda yurt içi ve yurt dışı kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaparak; amaç ve görevlerine uygun proje ve karşılıklı yardımı gerçekleştirmek,
- Merkezin eğitim-araştırma ve işletmecilik faaliyetleriyle yıllık çalışma raporunu hazırlamak,
- Merkez Müdürünün önereceği diğer konuları görüşüp karara bağlamak,
- İlgili mevzuat ile verilen diğer görevleri yapmak.

4.2.3. KOPEM Danışma Kurulu

- TKSEP'nin 2. Stratejik Hedefi'nde belirtilen amaçların yanında; GTB veya ilgili Bakanlık tarafından çıkarılacak olan KOPEM Yönetmeliği'nde düzenlenecek aşağıdaki amaçları gerçekleştirmek üzere, çalışmalar yapar:
- Türkiye ve Dünya'daki kooperatifler, bunların üst birlikleri ve kooperatiflerle ilgili tüm kamu ve özel kuruluşlarla işbirliği yapmak,

- Bilimsel araştırma, inceleme, proje üretme ve danışmanlık gibi çalışmalara katılmak ve desteklemek,
- Ulusal ve uluslararası düzeyde kurslar, hizmet içi eğitim programları, seminerler, konferanslar, kongreler, eğitim ve öğretim programları düzenlemek, gerektiğinde sertifika ve ödüller vermek,
- Kooperatifçilik alanında ders ve seminerler verilmesini sağlamak ve bu aktivitelere öğrencilerin de katılmasını teşvik etmek,
- Araştırma ve uygulama için ulusal ve uluslararası özel veya resmi kuruluşlarla işbirliği yapmak,
- Kooperatifçilik konusunda yurt içinde ve yurt dışında yapılacak bilimsel araştırma, inceleme, kurs, seminer, konferans ve kongreler ile eğitim programlarına katılmak, ulusal ve uluslararası düzeyde seminer, konferans, kongre ve eğitim programları düzenlemek, konunun uzmanı bilim insanları ile iletişim kurmak ve bu alandaki bilimsel çalışmalara destek sağlamak,
- Kooperatifçilik ile ilgili kaynakları toplayıp arşiv oluşturmak, kitap, gazete, dergi, broşür, afiş, ses ve görüntü kayıtlarından oluşan "Türk Kooperatifçilik Kütüphanesi ve Dokümantasyon Merkezi"ni kurmak,
- Alanla ilgili uzmanlar yetiştirmek amacıyla, yüksek lisans ve doktora burs kaynakları temin etmek,
- Dünya Kooperatifçilik Günü ve Kooperatifçilik Haftası kutlama programları içinde etkin rol alarak, ilgili kuruluşlarla ortak çalışmalar yürütmek.

Çalışma alanlarında bilgi, deneyim ve eser sahibi uzman bilim insanları ve bu alanla ilgili çalışmalarda bulunan kurum ve kuruluş temsilcilerinden oluşur. KOPEM Danışma Kurulu üyeliğine seçilme ve üyeliğe son verme, KOPEM Yönetim Kurulunun salt çoğunluğunun kararı ile gerçekleşir.

Merkez Danışma Kurulu, en az yirmi üyeden oluşur. Merkez Danışma Kurulu, Merkez Müdürünün yazılı daveti üzerine yılda en az iki defa toplanır ve salt çoğunluk aranmaksızın kararlar alır.

KOPEM Danışma Kurulu; Merkezin faaliyet alanları ile ilgili konularda görüşlerini bildirmek ve tavsiye niteliğinde kararlar almakla görevlidir. Danışma Kurulu Üyeleri'nin toplantı katılım ücretleri, yönetmelikle belirlenir.

4.3. KOPEM'in Finansman Kaynakları

Sayıştay görüşü alınarak hazırlanan Çiftçi ve Kooperatifçilik Tanıtma, Eğitim ve Ödüllendirme Fonu Yönetmeliği'nin 1. Maddesinde: Bu Yönetmeliğin, "Bakanlığa 441 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle verilen çiftçilerin muhtelif yayım metodları yoluyla her türlü eğitimlerini sağlamak, 1163 sayılı Kooperatifler Kanununa göre kurulan ve Yönetmeliğin 2'nci maddesinde belirtilen kooperatifler ve bunların üst kuruluşları için, kooperatifliğin tanıtılması, kooperatif yönetici ve ortaklarının eğitimi, kooperatifçilik organizasyonlarına yol göstermek, yönetim ve faaliyetlerine yardımda bulunmak gibi hizmetlerin yürütülmesi ile icabettiği takdirde eğitim gören çiftçi ve kooperatifçiye ayrıca belirlenecek esaslar dahilinde verilecek ödül, ikramiye gibi aynı ve nakdi ödemelerde bulunmak" amacıyla hazırlandığı ifade edilmiştir (08.10.1991 Tarihli Resmi Gazete Sayı: 21015).

1969 yılında çıkarılan 1163 sayılı Kooperatifler Yasası'nda öngörüldüğü halde; 1991 yılında yapılan bu yönetmelik düzenlemesi 2001'de (10 yıl sonra) uygulamadan kaldırılmıştır.

Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı'nın 2009/B.07.1.GİB.0.02.68/6802-7 sayılı yazısında belirttiği gibi, 4629 sayılı Kanunun 1 inci maddesinin (d) bendi hükmü ile 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 83 üncü maddesinin dördüncü fıkrası ve 94'üncü maddesi 01.01.2002 tarihi itibarıyla yürürlükten

kaldırılmak suretiyle, Kooperatifçilik Tanıtma ve Eğitim Fonu'nun tasfiyesi öngörülmüştür. Ancak aynı Kanunun geçici 1 inci maddesinin (A) fıkrasının (c) ve (d) bentlerinde, söz konusu fonun bu Kanunla yürürlükten kaldırılan hükümlere göre tahsiline devam olunacağı; bu gelirlerin genel bütçe geliri addedilerek tahsilatı yapan kurumlarca bütçeye gelir yazılmak üzere genel bütçe saymanlıklarına aktarılacağı; gerektiğinde bu bent kapsamındaki gelirleri bir yandan genel bütçeye veya katma bütçelere özel gelir, diğer yandan fonların devamında yarar görülen hizmetlerinde kullanılmak üzere ilgili kuruluş bütçesinde açılacak özel tertiplere Maliye Bakanlığınca özel ödenek kaydedileceği hükmüne yer verilmiştir (Başbakanlık emevzuat, 2014).

1163 ve 3476 sayılı yasaları revize edecek olan yeni yasal düzenlemede, KOPEM veya yeni oluşturulacak eğitim kurumlarının desteklenmesi konusunda açık düzenleme yapılmalıdır.

Kooperatifler üzerindeki vesayetçi uygulama ve anlayışlar ortadan kaldırılmalı ve yapılacak eğitim düzenlemesi işinin ciddiyeti bakımından; ilgili Bakanlık veya görevlendireceği kuruluş bu görevi doğrudan üstlenmelidir.

TMKB başta olmak üzere, yapıları zayıf olan kooperatif kuruluşlara görev verilse bile, devlet destek ve denetimi olmadan bu görevin sağlıklı sürdürülemeyeceği gerçeği gözden uzak tutulmamalıdır.

30.7.2013 tarihli ve 28723 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Kooperatifçilik Proje Destek Yönetmeliği" ile daha önce adı geçen yönetmelik ve fonların tümü revize edilerek; KOPEM ve diğer kooperatifçilik eğitimi veren kuruluşlar desteklenmelidir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

1960'lı ve 1970'li yıllarda kooperatifçilikle ilgili çalışmalar yeniden hız kazanırken Mahmut Türkmenoğlu ve arkadaşları, Atatürk'ün kooperatifçilik hareketini yeniden canlandırdı. Rahmetli Bülent Ecevit'in çabaları ile kooperatifçilik yeni bir ivme kazandı. Fakat 1980 darbesinden sonra kooperatifçilik yerle bir edildi. 2000 yılından sonra ise özellikle Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri, Dünya Bankası'nın Tarımda Reform Uygulama Projesi ile yeniden yapılandırma adı altında adeta yok edildi. (Yıldırım, 2012).

Kamu kesimi politikaları içinde 1997 yılından sonraki 55, 56 ve 57 nci hükümet dönemlerinde, ele alınan ve bazı çevrelerce halen ütopya olarak görülen "köyleri kentleştirme" uygulamasının başlatılması çalışmalarını gündeme gelmiştir.

Kısa adı Köy-Kent veya DPT kaynaklarında "Merkez Köy-Cazibe Merkezi" ve bazı kaynaklarda ise "Tarım Kentleri" veya "Tarım Köy" politikası olarak bilinen bu model, kırsal alanların kalkındırılması ve çağdaş kent yaşam olanaklarının (Ekonomik, Sosyal ve Kültürel) toplumun bu kesimlerine kazandırılması hususunda önemli bir araçtır.

1997-2002 arasında; köy-kent, merkez köy veya cazibe merkezi adı altında 40 kadar ilden proje talep edilmiş olup, bunların çoğunluğunu güneydoğu veya doğu illeri oluşturmuştur. Ancak bu projelerden Konya-Hotamış (Cazibe Merkezi) tamamlanmış, Şırnak-Başagaç (Merkez Köy) ile Ordu-Mesudiye-Çavdar (Köy-Kent) ve Van-Özalp-Dorutay (Köy-Kent) o dönemde devam edip, sonuçlanmayan projelerdir.

Öte yandan Nevşehir-Tuzköy, Bingöl - Kığı, hiçbir resmi yazışması olmadan açılış töreni yapılan Erzurum-Çat ve Kastamonu, Afyon, Siirt, Muş, Iğdır, Bitlis ve Ardahan illerindeki durum ne olacağı konusu, daha 2002 yılı itibarıyla belirsizleşmiş ve günümüzde ise bu projelerin adından bile söz edilmemektedir.

2001 yılında 4629 Sayılı Yasa'nın sonlandırdığı kooperatiflerle ilgili Tanıtma ve Eğitim Fonu için çıkarılacak yasada; köklü bir düzenleme getirilmeli ve kooperatifçilik eğitimi için yeni finansal

kaynaklar oluşturulmalıdır.

Kooperatiflerin temel sorunlarının çözümü için yapılması gereken yeni yasal düzenlemeler; sosyal, ekonomik ve kültürel beklentileri yansıtmalı, kooperatiflerin kuruluş, örgütlenme ve işletmecilik faaliyetlerindeki istemlerini karşılayabilmeli, kurucu, yönetici ile denetçilerde aranan özellikler bakımından, nitel düzey yükseltilmelidir.

TKSEP'de de öngörüldüğü gibi, kooperatif yönetici ve denetçiliği yapacak kişilerin konuyla ilgili eğitim aldıklarının belgelendirilmesi (Ticaret Lisesi Kooperatifçilik Dalı, sertifika belgesi veya bu alanda; ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitim diploması gibi) gerekmektedir (Koç, 2007).

Ayrıca, kooperatifçiliğin ilkeleri tüm kooperatifler ve kooperatifçiler için temel ve sürdürülebilir yaklaşım olarak benimsenmeli, ilgili bakanlık ve kuruluş sayılarının çoğaltması yerine, rasyonel düzenlemelerin yapılması ve yeni örgütsel yapılanmaya gidilmesi gerekmektedir.

Cumhuriyet döneminde kurulan 61 Hükümetin 27 tanesinin programında ve Beş Yıllık Kalkınma Plânlarının tümünde kooperatifçilik yer aldığı halde; kooperatiflerin sorunları azalmamış ve artarak devam etmiştir. Türkiye'de, 1984-1990 arası dönemdeki Konut Kooperatifçiliğinin getirdiği heyecanın (alt yapısı olmaması-na ve kötü örneklerine karşın) hatırlanması bile yeterlidir.

Ülkemizde etkin bir kooperatifçilik politikasının uygulanmasıyla; katılımcı yönetime giden yol kısalcak ve düşük gelir gruplarının yönetsel etkinliğinin önündeki engeller ortadan kalkacak, gelir dağılımındaki dengesizlik ve buna bağlı bölüşüm sorununun çözümü ile işleyen demokrasiye kavuşma, kendiliğinden gerçekleştirilmiş olacaktır.

Kooperatiflerin temel sorunlarının çözümünde ilk yapılması gereken, "Kooperatifçilik Mevzuatı"nın yetersizliğini ve dağınıklığını gidermektir. Başta 1163 ve onu değiştiren 3476 sayılı Yasa olmak üzere, Tarım Kredi Kooperatif ve Birlikleri'ne ilişkin 1581 ve onu değiştiren 5330 sayılı Yasa, Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri ile Tütün Tarım Satış Kooperatiflerini birleştiren 4572 Sayılı Yasanın getirdiği hükümler olmak üzere tüm kooperatif yasalarının genel "Kooperatifler Yasası" olarak düzenlenmesine gereksinim vardır.

MEB'deki kooperatifçilik eğitim ve öğretim çalışmaları (12 yıllık temel, yaygın eğitim ve yükseköğretim bakımından) sistematik hale getirilmeli, ayrıca bu kurumlarda eğitim görüp mezun olanların kooperatif ve üst örgütlerde görev yapabilmelerine olanak sağlanmalıdır.

Kooperatifçilik eğitiminde karşılaşılabilecek mali sorunların çözümüne yönelik olarak kooperatif kuruluşlardan ve devlet bütçesinden eğitim fonu desteği sağlanmalıdır. Kooperatif bilincinin geliştirilmesine; devlet okulları ve kooperatif kuruluşların yanında tüm toplum kesimleri, sendikalar ve gönüllü kuruluşlar da destek vermelidir.

Kooperatifçilik eğitimiyle ilgili çalışmaların gelişmiş ülkelerdeki normlara uygun yapılabilmesi için, yasal altyapısı olan (kamu, özel veya özerk kuruluş statüsünde olup-olmama ve finansal kaynak bakımından) KOPEM kurulmalı, uluslararası kooperatifçilik eğitim ve araştırma kuruluşlarıyla, yoğun bir işbirliği yapılmalıdır.

- patetifi, Kalkınma Atölyesi, Web: www.kalkinmaatolyesi.org - Ankara, 2012.
- KOÇ, Hakan, 1986, Kooperatifçilik Eğitimi ve Türkiye'de Konut Meselesi, Cantekin Matbaası, Ankara.
- KOÇ, Hakan, 2001, Kooperatifçilik Bilgileri, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım Limited Şirketi, Ankara
- KOÇ, Hakan, "Milli Eğitim Bakanlığı Kooperatifçilik Eğitim Projesi (KOOPEP 2000) Üzerine Kısa Bir Değerlendirme", Türkiye - Koop Dergisi, TMKB Yayını, Nisan 2001, Ankara.
- KOÇ, Hakan, "Türkiye'de Kooperatifçilik ve Temel Sorunlar", KOOP-MER Dergisi, G.Ü. Kooperatifçilik Araştırma ve Uygulama Merkezi 4 Aylık Dergisi, Nisan 2007, Yıl: 1, Sayı: 2, Ankara
- Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, Kooperatifçilik Geliştirme ve Uyum Eğitimi Modüler Programı, Ankara, 2014.
- ÖRNEK, Ünal, <http://blog.milliyet.com.tr/unalornek,10.12.2013>.
- Türkiye Milli Kooperatifler Birliği Web Sayfası: www.turkiyekoop.org - Ankara, 2014.
- Türkiye Kooperatifçilik Strateji ve Eylem Plânı (2012-2016), Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara, 2012.
- YILDIRIM, Ali Ekber, <http://www.dunya.com> - 31.07.2012.
- 07.06.2007 Tarihli Kıbrıs Star Gazetesi.
- 08.10.1991 Tarihli Resmi Gazete Sayı: 21015.
- 20.02.2014 Tarihli Resmi Gazete Sayı: 28919.
- Dergide Kullanılabilecek Resim Örnekleri:

KAYNAKLAR

- Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme Genel Müdürlüğü, e-mevzuat, 2014.
- ÇIKIN, Ayhan, Dünya Gıda Dergisi, "GLOBUS» Dünya Süper Veb Ofset A.Ş. İstanbul, 2011.
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü'nün 18.02.2014 Tarihli ve 73357575/568 Sayılı Yazısı, Ankara, 2014.
- KARABIYIK, Ertan; Bilim, Kültür, Eğitim, Araştırma, Uygulama, Üretim ve İşletme Koo-